

Otac Franjo Ks. Beller D. I.

O desetoj godišnjici njegove smrti

DNE 1. LIPNJA 1925., na drugi dan Duhova oko 6 sati naveče primao je u ljubljanskom sanatoriju »Leoninum« sv. sakramente umirućih upravo svetačkom pobožnošću, a malo izatoga blago i mirno preminuo smrtnik, kojemu bi zahvalno učenikovo pero htjelo podići malen spomenik. Bio to čovjek, kojega je neki svećenik tražio pitajući: »Gdje je onaj pater, koji vidi Boga na oltaru?« Čovjek, za kojega su govorili svećenici, redovnici i redovnice, kojima bi davao duhovne vježbe: »Dosta da ga vidimo i čujemo; sveti njegov primjer više djeluje na nas, nego sve drugo; nimalo nam ne smeta slab izgovor hrvatskoga jezika!« Čovjek, za kojega je jedna pobožna duša rekla, čuvši za njegovu smrt: »Stojeći pred o. Bellerom činilo mi se, da stojim pred našim Gospodinom.« Čovjek, za kojega i pisac ovih redaka može posvjedočiti, da je upravo osjećao unutrašnju teškoću služiti sv. Misu za ispokoj njegove duše, kad mu je stigla vijest o njegovoj smrti; toliko mu se činilo nemogućim, da njemu treba pomoći...

Nema dakle sumnje, da je o. Beller bio jedan od onih duhovnih velikana, koji je radi svojih osobitih kreposti zaslužio, da mu čovječanstvo uopće, a napose narod, za koji je živio i radio, podigne dostojan spomenik. Uzme li se u obzir, da je o. Beller miris svojih kreposti gotovo sav svoj produktivni dio života razlijevao u našoj sredini, upotrebio na našu korist, na korist našega naroda, to držim, da će biti dovoljno shvatljivo, ako baš kod nas njegova uspomena ostane uvijek svježja i časna.

1. Život o. Bellera.

U nekrologu, što mu ga napisashe zahvalni novaci malo dana iza smrti, čitamo ovu lijepu sliku njegova života: »Tekao samoćom bistar potok. Životinje nisu imale k njemu pristupa ni mutile jasne vode njegove. Jednostavno se uvijao i natapao pomno obrađivana polja. Milo je umivao noge odabranim cvjetovima, koji su mu rasli uz obalu; veselo je napajao ševe, što su se spuštale k njemu i potom još hitrije jurile u visinu s poletnom pjesmom u malom kljunu. Oni od putnika, koji su se u nj bolje zagledali, uvjeravahu, da bi on mogao biti znatnom rijekom, kad bi se razlio i ne bi toliko išao u dubljinu. Jednoga dana dođe iznenada gotovo nečujan potres i potoka nestade, izli se sav u silno more, u koje se toliko ljeta pomalo gubio... Takvim nam se eto pričinja život poniznoga pravednika, dragog našeg učitelja o. Bellera, koji nas

netom tako neočekivano ostavi. I on je sproveo svoj vijek više u zatišju, skrivenu od očiju širega svijeta, sproveo ga u tolikoj ne-dužnosti i jednostavnosti. I on je bez prestanka radio spremajući odabrane duše za svećenički i redovnički stalež. I on je zadivljavao čarom, što je probijao iz unutrašnjega izobilja, zanosio sve, koji su mu se bliže primakli i bolje ga upoznali...«

O. Beller rodio je iz Štajerske. Rodio se 8. XI. 1858. u Gröbmingu (Enstal), gdje još i danas ima dosta inovjeraca (lute-rovaca). Gimnazijske je nauke svršio u gradačkom dječjačkom sjemeništu.¹ Prema pripovijedanju o. Puntigama D. I. izjavio je jedan od profesora, koji su bili u maturalnoj komisiji, o Belleru: »Toga moramo propustiti!« Tako ih se dojmila kandidatova i čednost i spremnost.

Poslije mature posla ga njegov biskup na više nauke u Germanikum u Rim, gdje mu bio drugom pok. biskup Lang. Obojica se isticala već tada posebnom pobožnošću; napose je udaralo u oči, da često i dugo pohađaju Presveto. Kad je pokojni biskup Lang umro, bio je o. Beller u Zagrebu i ne sluteći, da mu je i samom za pola godine poći s ovoga svijeta, i davao klericima duhovne vježbe. Sam o tomu piše jednom od svojih bivših novaka: »... dobio sam nalog od R. P. Provincijala, da idem u Zagreb pa da dadem duh. vježbe klericima. Poslije Exercicija još je bio provinc. Consult, pa tako sam morao ostati u Zagrebu do 4. Nov. incl., gdje smo pokopali starog moga prijatelja i saučenika, presv. Biskupa Langa, koji je umro baš na dan svih Svetih, u glasu svetosti. Kad je ležao na odru u Nadbiskupskoj kapelici, ljudi su na stotine i stotine pohrlili k njemu, da dotaknu svoje krunice na njemu ili da bi dobili koju relikviju. Fr. J. M. je htjeo fotografirati blagopokojnoga, ali kroz puna 2 sata je morao vazda krunice dotaknuti na sv. tijelu. Hrvati su dobili novoga sveca! Oko 60 hiljada ljudi je bilo kod pogreba!« Vidi se dakle, da je te dvije svete duše vezalo srdačno i dugo prijateljstvo.

Prema informacijama vlč. o. Hammerla D. I. već u Germanikumu počela ga boljeti noga tako, da je po cijeli mjesec dana morao ležati u krevetu. Bolest je bila kronička tokom cijela života, pa je katkad mogao ići i na velike šetnje, kao na pr. Sarajevo — Ilidže i natrag, a onda bi opet došla perioda, u kojoj bi od bola upravo šepao, ali se nije tužio.

Kakovu je uspomenu ostavio u Germanikumu, vidi se najbolje odatle, što su ga i kasniji general Wernz i o. Müllendorf, koji mu je bio duhovnikom, vanredno cijenili. U službenom registru zavoda zabilježeno je o našem dobrom ocu:² »Beller Franciscus etc (slijede personalia)... Venit in coll. 26. Oct. 1877. De-

¹ Točnije prema onome, što je zabilježeno u novicijatu: 1. razred polazio je u Leobenu (1869—70.), a ostale u biskupskom sjemeništu u Graz-u (1870—77.).

² Jahrg. 1877., str. 224., br. 621.

stinatus ad Logicam. Disc. 20. Jul. 1884. sacerdos, Dr. philos. ac tehol. Egregii ingenii cum esset, praeclare in studiis profecit plusque profecisset nisi valetudo semper infirma impedivisset. Admirabilis patientiae, pietatis et humilitatis iuvenis. — Franjo Beller... došao u zavod 26. X. 1877. Određen za logiku. Otišao iz zavoda 20. VII. 1884. kao svećenik, doktor filozofije i teologije. Kako je bio vrlo nadaren, krasno je napredovao u naucima i još bi više napredovao, da mu slabo zdravlje nije neprestano smetalo. Mladić divno (neobično) strpljiv, pobožan i ponizan.«

Vrativši se kući ostade četiri godine u pastvi,³ ali ga je srce vuklo u Družbu Isusovu, od koje je toliko toga primio. Nimalo nas ne iznenađuje, kad čujemo, da ga je biskup nerado pustio. Sam je o. Beller pripovijedao kasnije svojim »carissimima« — tako se u Družbi zovu novaci! — kako ga je biskup oštro dočekao. »Po to vas ja nisam slao u Rim, da se osposobite i onda me ostavite! Uostalom dođite iza dvije godine, pa ćemo vidjeti.« I došao je iza dvije godine. Ali ovaj puta prođe još gore. Čim ga biskup vidje, rasrdi se, ne dade mu ni do riječi, nego ga istjera iz sobe. Ali o. Beller nije obikao popuštati tamo, gdje je jasna volja Božja. Okrijepivši se i naoružavši molitvom pokušat će i po treći put na biskupova vrata. I biskup se više ne opire, vidjevši, da bi to značilo boriti se protiv očite volje Božje.

Tako sav sretan i blažen prijede novicijatski prag u Sv. Andriji u Koruškoj dne 19. rujna 1888., kad je provincijalom bio o. Schwärzler, a kućnim poglavarom i učit. novaka o. Milz D. I.

Život u novicijatu protekao je jednostavno i mirno kao obično. Iz novicijatskoga dnevnika saznajemo, da su mu sunovacima bili oo. Gatterer i Hättenschwiler, jedan poznat kao dugogodišnji profesor na teologijskom fakultetu u Innsbrucku, a drugi kao urednik njemačkoga »Glasnika presv. Srca Isusova«. Spomenuta dvojica bijahu s o. Bellerom i još trojicom sunovaka već svećenici, dok su na pr. oo. Andlau, Gavrić, Predragović, Franzelin bili skolastici. Ocima Klapuchu, poznatom profesoru filozofije u Sarajevu i pučkom piscu, te Žužeku, slovenskom misionaru, bio je i »angelus« t. j. kao stariji drug uvodio ih i upućivao prve dane u novicijatski red i život.

O zdravlju i radu u novicijatu saznajemo iz istoga dijarija ovo. Tri je puta morao u Wolfsberg k liječniku i to, kako se čini, radi grla, ali u bolnici nije nikad ležao. Češće je propovijedao bilo u crkvi reda bilo u župskoj crkvi u Sv. Andriji te po obližnjim selima, napose u St. Mareinu, gdje je jednom obavio i obrede na Cvjetnicu i vodio tijelovsku procesiju. U svibnju 1889. držao je nekoliko propovijedi u crkvi reda, a u ispovijedaonici je često sjedio.

Kako o. Beller nije morao u redu opetovati studija, to je u drugoj godini novicijata studirao ustanove reda i nakon dvije na-

³ Bio je kapelanom u Halbenrainu (prema izvještaju nekrologa).

vršene godine dobio od o. magistra ovu svjedodžbu: »Duhovne je vježbe obavljao od 23. XI. — 21. XII. 1888. s velikim predanjem i s osobitim plodom (studio optimo cum fructu optimo)... Niske poslove obavljao je spremno. Misija nije držao, nego je više puta propovijedao i ispovijedao vjernike. Studijem ustanova marljivo se bavio, budući da je ujedno obavljao treću kušnju. Zdravlje ga je dobro služilo; rijetko ga je grlo boljelo. Napredovao je: u ljubavi prema zvanju — izvrsno (optime); u ljubavi prema molitvi i duhovnim vrijednostima — izvrsno; u svladavanju sklonosti — izvrsno; u pregaranju — izvrsno; u spremnosti primiti kojigod službu — izvrsno; u obrdržavanju pravila — izvrsno. Smatram, da ga valja pripustiti zavjetima. Josip Milz D. I.«⁴

Tako je došao i čas rastanka s novicijatom, u koji će kasnije o. Beller donijeti toliko ljubavi kao učitelj novaka. Dne 17. kolovoza 1890. ode u Požun, da ondje poučava svećeničke kandidate reda u filozofiji. Predavao je logiku i ontologiju šk. g. 1890/91, a onda ga poglavari poslaše u hrvatske krajeve (u Travnik), gdje je imao predavati bogosloviju bogoslovima sarajevske nadbiskupije. Kad je na jesen 1893. dovršeno novo bogoslovsko sjemenište u Sarajevu, seli i on s klericima onamo i ostaje neprekidno sve do g. 1910. Te godine napokon postaje prvi rektor i učitelj novaka novoosnovanog hrvatskog novicijata u Zagrebu i ostaje u toj službi potpunih šest godina. G. 1916. opet ga nalazimo u Sarajevu kao profesora, a šest godina kasnije — ljeti 1922. dolazi po drugi-put k svojim »carissimima« i ostaje do konca svojega života.

Taj je konac bio posve jednak cijelom životu: tih i neprijetan i sav uronjen u Gospodina. Dne 28. svibnja bio je sav sretan i blažen kod akademije, koju je i sam spremao s novcima u čast o. asistenta van Oppenraija, što je baš tada obavljao vizitaciju po jugoslavenskoj provinciji. Dva dana kasnije jedva je odslužio sv. Misu, a kada je htio po običaju da obavi opet jedan od onih čestih dnevnih pohoda Presvetoga u kućnoj kapelici, zastade od slabosti na putu, te ga moradoše otpremiti u krevet. Trpio je od teška disanja i česte besvjestice. Ipak još nitko nije naslućivao tako brze katastrofe, jer je o. Beller bio uvijek ponešto bolestan: sad ga bolila noga, sad opet smetao grč u ruci, radi kojega je morao upotrebljavati i posebno držalo kod pisanja — taj ga je grč najviše bolio ne zbog tjelesna bola, koji mu zadavao, nego zbog toga, što radi njega nije mogao dijeliti sv. Pricesti toliko godina! — a zadnje se godine osjećao sve slabijim na prsima. Još po prilici godinu dana prije smrti tuži se u listu jednom bivšem novaku: »Meni sada nije sasvim dobro: osjećam umornost na plućama. Ako dragi Spasitelj me zove k sebi, pripravan sam. Ali ipak još bi htjeo više ga ljubiti i još nešto za njega raditi. Molite se za mene!«

⁴ Podatke iz novicijata dobio sam od vlč. o. Schwingshackla, koji je bio učiteljem novaka, kad sam bio u t. zv. trećoj godini kušnje u Sv. Andriji.

Nekako u vrijeme, kad je taj list pisan, ustanovila je liječnička pregledba veliko proširenje aorte, ali o tom osim poglavara nije nitko znao. O. Beller je muku mučio i mukom mućao; sigurno se ne bi bio potužio niti u navedenom listu, da nije sklopio s dotičnikom posebnu molitvenu zajednicu pa se htio preporučiti u molitve za ovu svoju potrebu. Stoga nije nitko mogao očekivati tako brze katastrofe. Ipak ga otpremiše u sanatorij Leoninum još isti dan, dne 30. svibnja t. j. baš uoči Duhova. Na Duhove i na duhovski ponedjeljak primi sv. Pričest s onim žarom, kojim je samo on znao gorjeti pred svojim Bogom, a naveče isti dan primi sv. Pomast. O posljednjim časovima pripovijedao je vlč. o. rektor Franjo Tomc D. I. ovo: »Na duhovski ponedjeljak oko 11 sati prije podne bio sam kod bolesnog pok. o. Bellera. Upitao sam ga, ne bi li htio primiti posljednju Pomast, i on pristane. Dogovorismo se, da ću mu navečer podijeliti sv. sakramente umirućih. Kad sam ga upitao, da li jošte što želi, izjavi: »Htio bih još deset godina poživjeti, da dovršim svoja dva djela; neka bude, kako Bog hoće! Htio bih također poći na Gornji Grad k sv. Franji Ksaverskomu.«⁵ U šest sati navečer primi s velikom pobožnošću sv. sakramente i oprost svete godine. Gotovo i nije slutio, da mu je smrt tako blizu. No ipak mi stisnu ljubezno ruku, zahvali i zamoli, da sve pozdravim. Kako se činilo, da mu biva bolje, to nitko nije pomišljao na skoru njegovu smrt. Pola sata izatoga reče sestri, da bi htio sjediti na naslonjaču. Ona mu obeća, da će to moći poslije, jer je zasa sada slab. On se okrenu prema vratima . . . i utom se iznenada pojavise znakovi tihe smrtne borbe. Nazočna sestra poruči brzo po kućnoga duhovnika i poče se moliti, a bolesnik se međutim blago i mirno podijeli s dušom.«

Možda će se činiti malko neobičnim, da se ovakova duša, koja upravo gori od želje za Spasiteljem i od ljubavi prema Njemu ipak toliko raduje duljem životu. Ali krivo bi imao, tko bi mislio, da je želja za još duljim životom potjecala u o. Bellera od neke vezanosti uz stvaranja, uz ovaj svijet. Kad je pisac ovih redaka jednom razgovarao s njime te primijetio, kako bi bilo lijepo umrijeti u novicijatu poput sv. Stanislava Kostke, reći mu ovaj otprilike ovako: »Ne, ne, vele časn! Zar nije dug život velika milost, kad čovjek onda može da stekne više ljubavi i da više Boga proslavi tako, te Ga onda i u vječnosti žarče ljubi i više uživa kroz cijelu vječnost? Preporučite se Gospi Lurdskoj, da doživite i zlatnu Misu pa da možete puno raditi i puno trpjeti za Isusa. To je bio privilegij sviju velikih apostola.« Eto potpuno svrhunaravne logike, protiv koje ne može nitko ništa, a koja i opet pokazuje, kako je istinita riječ: »Natura gratiâ non destruitur, sed perficitur

⁵ U Gornjem Gradu u štajerskoj nalazi se naime jedno od najstarijih u srednjoj Evropi ili pače upravo najstarije prošteništa sv. Franje Ksaverskoğa, kojega je o. Beller nosio ime. Stoga je o. Beller želio jednom onamo na poklonstvo sa svojim novacima.

— milost prirode ne omaljuje, nego usavršuje!« Ta je logika diktirala u pero i riječi u netom citiranom listu: »Ali ipak još bi htjeo više ga (= Isusa) ljubiti i još nešto za njega raditi!«

Tijelo miloga pokojnika bilo je prevezeno iz sanatorija u samostan, odakle je dignuto dne 3. lipnja ujutro te nakon svećanih zadušnica u crkvi sv. Josipa sahranjeno na novom ljubljanskom groblju. Kondukt je vodio preč. o. provincijal Prešeren D. I., a prisustvovalo mu mnoštvo pobožnoga svijeta »s tihim ganućem i s dubokim uvjerenjem, da prate tijelo jednoga sveca, čija ih blaga duša gleda s nebesa i moli se za njih Majci Mariji i Srcu Onoga, za kojega je sva gorjela na ovom svijetu«, kako veli nekrolog novački.

2. Duhovna fiziognomija o. Bellerera.

Životna slika poput Bellerove može imati veoma različitu vrijednost, a može u pojedinostima imati i razno značenje. »Duo si faciunt idem, non est idem — iako dvojica rade isto, ipak nije isto« valja ovdje, ako igdje. Težina i značenje cijeloga životnoga lanca zavisit će od otaga, koliko vrijede pojedine karike, od kojih je lanac sastavljen, od otaga, da li su pojedina oka »masivna«, puna kovine ili naprotiv šuplja i prazna. Drugim riječima vrijednost ljudskoga života zavisit će o vrijednosti pojedinih čina, od kojih je sastavljen.

Već gornja slika života Bellerova daje dojam punine, sadržaja. Potvrđuju to i pojedinačka opažanja, koja nam svjedoče, kako je o. Beller u svemu davao dojam čovjeka, koji se drži vjerno načela: »Age, quod agis — radi ono, što radiš!«

»Promatrao sam ga jednom, svjedoči jedan otac D. I., kako je molio Laudes na vili u Sarajevu. Žar afekata opažao se izvana.« To mogu potvrditi i svi njegova novaci. Kad se šetajući po vrtu — a to mu je ponajviše i bila jedina šetnja! — molio brevijar, vidjelo se, kako često sklapa knjigu i nekud zanesen tako očituje srdačnu i iskrenu pobožnost, da bi mu čovjek upravo zavidio. »Za brevijar imam određena dva sata svaki dan«, reče mi nekom zgodom. »Ne trebam doduše obično toliko, ali ne bih bio miran, ako ne bih toliko odredio!« Za vrijeme velikih duh. vježbi, koje bi davao novacima svake godine, promatrali su ga u kućnoj kapelici, kako žarko moli i jedva suspreže žar svojega navaljivanja na nebo, eda narosi rosom blagoslova njegovu sjetvu u novačka srca. A mogli ga opažati to lakše, što, koje od zanosa koje opet i od toga, da je poteže čuo, dobri otac Beller nije ni primijetio, kako nije više u kapelici sam.

Ali nije pobožnost o. Bellerera bila pobožnjaštvo, koje radi molitve zanemaruje svoje dužnosti. Pobožnost je za nj bila sjedinjenje s Bogom, napose sa sv. voljom Božjom. Stoga s jednakom savjesnošću obavlja sve dužnosti. Kao profesor dogmatike u Sarajevu pripravlja prema izvještaju svojega bivšeg poglavara tako

savjesno svoja predavanja, da nema mira, dok nije konzultirao 15 do 16 auktora, a predaje, kako svjedoči jedan njegov dak: »ne suho, nego s velikim afektom i oduševljenjem«. Jedan od otaca, koji je stanovao u sobi iznad predavaonice o. Bellerera, mogao je rećeno iz vlastita iskustva potvrditi.

Ista savjesnost s istom gorljivošću i oduševljenjem opaža se u njegovu radu po kongregacijama gospođa i učiteljica. A u novicijatu smo svi tako željno očekivali njegove konferencije, koje nisu nikada bile dosadne, premda su trajale svakiput preko po sata. Ta kako bi i bile dosadne, kad su bile pune svetačke unkcije, one tako jednostavne logike, koja kraj sve svoje jednostavnosti upravo frapira prirodnošću i srdačnošću i djeluje ipak uvijek kao nešto novo. Nejednom smo polazili s tih konferencija s mišlju učenika na putu u Emaus u srcu, iako je svakiput nismo znali formulirati: »Nije li gorjelo srce naše u nama, kad nam je govorio?« A kod večernjih točaka za jutarnje razmatranje upravo smo željno čekali čas, kad će doći poziv »da Isusa sve to dublje upoznamo, sve to žarče ljubimo i sve to srdačnije nasljedujemo«, jer je to bila upravo sublimacija neke vrste umjetničkoga proživljavanja: »varietas in unitate, unitas in varietate«; uvijek iste riječi i uvijek novi žar; kojim su govorene kao prvi puta...

Providnost je htjela, da nam omogućiti baciti i jedan mali pogled u nutrinju Bellerove duše, kako bismo se uvjerali, da ovi dojmovi sadržaja i punine, što ih dobivao svatko, tko je oca izbližega promatrao, ne varaju. Sačuvao nam se naime neke vrste duhovnoga dnevnika iz zadnjih i najzreljih godina o. Bellerera. Nije to dnevnik u strogom smislu riječi: u njemu se nalaze samo bilješke važnijih mjesečnih duhovnih obnova i godišnjih duh. vježbi. Prva takova »reformatio« zabilježena je 8. rujna 1919., a zadnja je bilješka datirana 23. svibnja 1925., dakle desetak dana pred smrt. Odmah pod prvim datumom t. j. 8. IX. 1919. potiče sama sebe, da »misli na svoje posebne zavjete: vršiti ono, što je savršenije, vrijeme uvijek dobro upotrijebiti!« G. 1923. u godišnjim duhovnim vježbama razmatrajući skroviti život Isusov ponovno odlučuje: »Pazi na to, da svako pojedino djelo obaviš savršeno; do toga je stalo, a ne do toga, da činiš velike stvari. Pojedina su djela savršena, ako ih obavljam: a) s Isusom; b) s dubokom poniznošću; c) u poslušnosti; d) za Isusa i Njegovo kraljevstvo; dakle i opet: cum Jesu, sicut Jesus, pro Jesu.«⁶

Dà, taj »cum Jesu, sicut Jesus, pro Jesu — s Isusom, kao Isus, za Isusa« najljepšim je i najkraćim kazalom za sadržaj Bellerova života, kojemu je bio mottom, »leitmotivom«, i mogli bismo

⁶ Te su bilješke pisane stenografijom, koju je o. Beller još nešto sam adaptirao za vlastitu upotrebu. G. 1932., kad sam bio u Sv. Andriji, dešifrirao mi ih je vrstan poznavalac stenografije, vlč. o. Hiemer D. I., kojemu i ovdje izričtem najljepšu hvalu na nemaalom trudu, koji je bio okrunjen uspjehom, iako po kojiput nije bilo moguće sa sigurnošću ustvrditi svaku pojedinu riječ.

svakom životu o. Bellera pa i ovo par redaka dati kao posve adekvatni naslov: »Cum Jesu, sicut Jesus, pro Jesu — s Isusom, kao Isus, za Isusa«! Cijeli spomenuti dnevnik neprestano opetuje shemu: »S Isusom, kao Isus, za Isusa« ili još češće »Sve s Isusom, sve kao Isus, sve za Isusa« ili nešto određenije prema liturgijskoj godini: »Sve s Isusom raspetim . . .«, »Sa Srcem Isusovim, sve kao Srce Isusovo, sve za Srce Isusovo«, a ne manjka ni »S Marijom, kao Marija, (sve) za Mariju«. Da to nije bila tek prazna fraza, uvjerit će se svatko, tko malko zaviri u duhovni dnevnik o. Bellera. Upravo je užitak gledati, kako je dobri otac sav svoj unutrašnji život, sve svoje nastojanje, sav svoj žar zbio i prelio u to par riječi; te su mu riječi neprestanom bazom za operacije protiv sama sebe, koga je mrzio i progonio svetom mržnjom, da u njemu »živi Krist«. Istom kad sam zavirio u taj dnevnik, mogao sam pravo shvatiti ono, što piše jednome bivšem novaku o tom predmetu: »Što je sa onim, što Vama Velečasni malko je mrsko: Omnia cum J., sicut J., pro J.? Barem katkada mislite na to i razmatrajte o tom, pa naći ćete, da je to najjednostavnija i ujedno najintenzivnija askeza; najkraći, najsolidniji i ujedno najslagji put k savršenosti; najintenzivnije sjedinjenje sa Isusom; maxima unitas in maxima varietate pa zato najveća ljepota nutarnjeg života.«⁷ Omeđeni prostor ne dopušta nam da još dalje vadimo to pravo biserje iz duhovnoga dnevnika o. Bellera; uostalom vrijedno je, da se o tom još i napose nešto napiše.

Da spomenemo radije još nešto, što će nam osvjetliti odnos o. Bellera prema drugima.

Čovjek, kojemu je životni sadržaj bio »sve s Isusom, kao Isus i za Isusa«, nije mogao ne pokazivati posebnoga interesa za druge, za duše. Želježno logički izveo je to sam o. Beller, kad je u velikim duhovnim vježbama predlagao glavne crte za životni program. Svaki pojedini Isusovac, a — servatis servandis! — i svaki čovjek uopće treba da usvoji Isusovu svrhu i Isusova sredstva. Isusovu svrhu navijestili su Anđeli Božji kod Njegova porođenja pjevajući: »Slava Bogu na visini, a na zemlji mir ljudima dobre volje.« Za tu dvostruku svrhu Isus je živio i umro, za nju se molio, patio i neumorno radio, za nju je napose osnovao i svoju Crkvu. Stoga i nama moraju ta sredstva biti neprestanim pomagalom, da se ostvare Isusovi ciljevi; žarka ljubav i potpuna predanost Crkvi dušom i tijelom, te onda molitva, rad i patnja u njoj i za nju. Često je s velikim oduševljenjem citirao riječi o. Meschlera: »Isusovac je čovjek, koji ima tek jednu radost: napredak Crkve; tek jednu žalost: štetu Crkve; tek jednu strast: ljubav k Crkvi; tek jednu fiksnu ideju: rad za Crkvu; tek jednu grižnju savjesti: umirati, a da nije učinio ništa veliko za Crkvu.« Najljepši svršetak ovoга

⁷ Svi su originalni listova kod pisca ovih redaka. Na stilu i pravopisu ne htjedoh popravljati ništa.

života zamišlja o. Beller onako, kako ga opisuje u jednom listu: »u času smrti Vaše sigurno će Vam biti najmilije, da možete uskliknuti: »Manifestavi nomen Tuum; clarificavi Te!«

3. O. Beller u radu za druge.

Iz svega dosele rečenoga nije teško pogoditi, kakav će o. Beller biti u radu za druge, a ne će biti teško ni znati, s kolikom će ljubavlju i veseljem za druge raditi. »Glavna mu je značajka piše jedan njegov bivši poglavar, njegovo žarko revnovanje za duše, kojim je gorio sam i nastojao druge (bogoslavce, novake, kongreganiste) raspaliti. Sate i sate sjedio bi u ispovijedaonici, čak i kao rektor i profesor... Pohađao je bolesnike, premda kraj svojih silnih poslova upravo može se reći nije imao vremena, i znao ih predobiti za ponovnu sv. ispovijed. Katkad se dakako znalo dogoditi, da je stigao, kad je bolesnik već bio u grobu.«

A obavljao je sve, što god bi činio drugima, i opet: »s Isusom, kao Isus i za Isusa!« G. 1922., kad je po drugiput postao učiteljem novaka, čitamo u bilješkama iz duhovnih godišnjih vježba kod razmatranja, kako Isus pere noge apostolima: »Što činim carissimima, s poniznošću i ljubavlju!« Svjedodžbom, kako je održao tu odluku, jesu svi njegovi novaci, i te se svjedodžbe sigurno dobri o. Beller ne mora ni najmanje stidjeti...

Ljubav njegova i briga za novake ne prestaju niti onda, kad su ovi otišli iz novicijata. On stalno s njima dopisuje, koliko samo vrijeme i poslovi dopuštaju.

Nije nam ovdje namjera izbrajati sve ono, što je o. Beller pojedincima učinio — uostalom, tko bi to izbrojio? Evo samo nekoliko primjera za to, kako je on znao tuđu brigu, tuđu žalost i tuđe veselje učiniti i svojima sasvim prema evanđeoskom zakonu: »flere cum flentibus, gaudere cum gaudentibus — plači s onima, koji plaču, veseli se s onima, koji se vesele!«

Jedan od njegovih novaka tako oslabio na srcu, da su mu radi toga odgođeni sv. zavjeti, i bilo je pitanje, hoće li uopće moći ostati u redu, koji traži tako intenzivan rad od svojih članova. »Dobri car. X., javlja o. Beller piscu ovih redaka 18. VIII. 1924., nije smjeo položiti sv. zavjete, poradi slaboće srca. Možda meni je bilo teže njemu to saopćiti, nego li njemu to primati. Ali on je i ovaj križ primio sa najvećom odanošću u volju Božju. On sigurno se nada, (i ja s njim), da će moći na dan Immaculatae zavjete položiti.« I nada ih nije prevarila. Dne 6. XI. iste godine opet piše dobri otac: »Valjda ste već doznali, da je car. X-u mnogo bolje pa da je 17/10. t. j. na dan sv. Margarite Alaq. položio svoje redovn. zavjete. Blažen i sretan je bio poradi toga, i pun zahvalnosti prema presv. Srcu Isusovu i Immaculati.« A tajnu toga uspješnog pouzdanja izdaje nam duhovni dnevnik o. Bellera, kad pod naslovom: »Velika dobroćinstva, što ih dugujem dragomu, dobromu Srcu Isusovu« bilježi kao br. 16. »Zavjeti carissima X-a

(1924) — Srce je Isusovo neobično lijepo pomoglo« Pod istim naslovom ima cijeli niz dobročinstava, koja se gotovo sva odnose na druge. Tako obično duhovne vježbe, što ih je dobri otac davao; jednom ima i oprost od ženidbene zapreke za neku osobu s opakom: »Srce je Isusovo veoma pomoglo«!

Još je ljepše ono veselje, s kojim je o. Beller nastojao svakomu iskazati ljubav već u samom saobraćaju. Zaista je sve činio za druge i općio s njima kao da sve to ide »pro Jesu — za Isusa«! Srdačnost se očituje i onom djetinji nevinom šalom, kojom začinja svoje opomene, što ih napose u listovima daje svojim milim carisimima ili bivšim novacima.

U današnje doba nacionalizma jedan je od osobitih kamena kušača prave kršćanske ljubavi i ljubav prema tuđoj krvi, prema narodu, iz kojega nijesi sam nikao. O. Beller rođen Štajerac, njemačkoga materinjeg jezika živi među Hrvatima. Kako osjeća s njima i za njih?

Čini se, da talenta za jezike nije imao. U Rimu je bio sedam godina, ali talijanski, barem izgovor, nije naučio. Sudeći po listovima i bilješkama njegovim, i njemački mu baš nije više išlo klasički. Nije onda čudo, da se i u hrvatskom patio, osobito s izgovorom. Ali se nikada nije tužio na to. Štoviše, ako bi njegove pogreške dale povoda smijehu, nije se ni najmanje vrijeđao, nego sam srdačno smijao s drugima, a onda tražio, kako da pogrešku popravi. A kad mu je jednom pisac ovih redaka, želeći dobiti od njega češće koji list, predložio, da na hrvatske listove odgovara njemački, nije na to htio pristati i prešao preko prijedloga, kao da nije ništa ni opazio. Stoga je vrlo vjerojatno, da mu taj prijedlog uopće nije bio po volji.⁸ Iz razgovora s njim poznato mi je, da je srcem bio u Zagrebu kod Svetišta presv. Srca i uvijek vrlo rado onamo išao te žalio, što novicijat nije kod toga Svetišta. A za njegovo osjećanje s novom domovinom i s novim narodom značajna su i ova dva mjesta iz njegovih pisama, što ih piše dva ma bivšim novacima u raznim prigodama. Prvo je u listu od 27. X. 1923. u čestitki za imendan: »Želim Vama iz svega srca, da sve više ljubite Isusa Christa i sv. svoje zvanje za družbu Isusa Ka . . . Osim toga još Vam želim čvrsto zdravlje, osobito željezne živce, da uzmognete sada nadvladati i pregarati sve . . . ; a poslije da možete mnogo raditi za kraljevstvo Isusa Ka u našoj miloj domovini Hrvatskoj. Živjeli! . . .« A drugo je mjesto u listu, kojim između ostaloga odgovara jednome svojem bivšem novaku, kad ga je ovaj zamolio, da se moli s njime u naknadu presv. Srcu Isusovu, da nas ne ostavi radi uvreda, koje mu nanose otpali svećenici te vjernici, koji psuju. On se spremno odazivlje pozivu i piše: »Vrlo se radujem, da tako srdačno ljubite hrvatski narod: sigurno ću se moliti u Vašoj nakani.« Ako o. Bellera nije vezalo

⁸ Istotako nije htio pisati njemački drugom jednom ocu, koji mu ponudio tu olakšicu. Očito je o. Beller gledao u tom jednu načelnu stvar.

toliko prirodnih veza s našim narodom, a ono su ga to više vezale natprirodne, koje su mnogo šire i jače. On je znao, da je volja Božja, te živi u tom narodu i za nj radi; on je znao, da je u njegovoj zemlji i njegovoj sredini i posredovanjem sinova toga naroda primao toliko milosti, a to su sve najjači motivi prave ljubavi.

Jedan od braće po redu, koji je o. Bellera dobro poznao, napisao je svjedodžbu, koju će svatko rado potpisati: »Tko je o. Bellera poznao, taj ga ne će nigda zaboraviti.« Nešto neobično prosijevalo je kroz ono neugledno lice. Što je to bilo? U njegovim bilješkama pod već spominjanim naslovom: »Velika dobroćinstva, što ih dugujem dragomu, dobrome Srcu Isusovu« čitam pod brojem 19. »Mističko sjedinjenje s Isusom« . . . Bila je to valjda Božja blizina, koja u blizini duša s Bogom sjedinjenih tako diže, smiruje, sabire . . .

Sjećam se živo, da sam u djetinjstvu i mladosti s nekom nenavisti čitao, kako su neki ljudi znali biti tako sretni, da su mogli sastati i vidjeti kojega sveca za života i s njime općiti. Mislio sam: Da mi je to jednom samo doživjeti, radosno bih zapjevao svoj »Nunc dimittis . . .« S o. Bellerom sam se sastao kao mladomisnik. Utisak nezaboravan. Godinu dana kasnije mogao sam s njime provesti pod istim krovom i dan na dan najintimnije općiti po godine. Nisam se nikada više mogao oteti dojmu, da je san moje mladosti ispunjen . . . Nije mi dakako namjera izricati o tome kakovih meritornih sudova. To je stvar Crkve i njezina nepogrešna učiteljstva. I pouzdano se nadam, da će i Crkva jednom o tome reći svoju. A Ti, dobri naš učitelju, moli za nas!

K. Grimm D. I.

KNJIZEVNOST

J. Donat, Summa Philosophiae christianae, III. Ontologia. — Editio 8. emendata. (292 str.), Rauch — Innsbruck 1935.

Malo je knjiga, u kojima se od jednog do drugog izdanja očituje toliki napredak kao u Donatovoj *Summa Philosophiae christianae*. Njezin III. dio, *Ontologia*, obuhvatao je kod prvog svog javnog izdanja od godine 1910. tek 132 stranice, sedmo izdanje godine 1931. doseglo je već 264 stranice, a ovogodišnje osmo prošireno je za još tridesetak stranica.

Značajna obilježja Donatova djela ostala su kao i kod prijašnjih izdanja, pa ćemo se zadovoljiti ovdje da iznesemo samo neke izmjene. Točnije i opširnije raspravljeno je pitanje o stvarnosti mogućih bića (de realitate possibilium), o načelu individualnosti, o ontološkoj istini — tu je i sama teza točnije izražena —, o supstanciji, o osobnosti, o načelu uzročnosti. Dodatak o idealizmu, koji je prije bio nadovezan raspravi o ontološkoj istini, smješten je sada